

УДК 655:027.7:378.4(477)

DOI: [https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.1\(21\).165935](https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.1(21).165935)

Рубан Алла Іванівна,

науковий співробітник

Державної науково-педагогічної бібліотеки України

імені В. О. Сухомлинського,

вул. М. Берлинського, 9, м. Київ, 04060, Україна

тел.: (044) 440 66 22

e-mail: metodist08@i.ua

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КНИГОЗБІРЕНЬ МЕРЕЖІ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК МОН УКРАЇНИ ТА НАПН УКРАЇНИ

У статті проаналізовано видання університетських книгозбірень, що входять до складу мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, видані ними у 2013–2017 рр.

Ключові слова: університетські бібліотеки, освітянські бібліотеки, мережа освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, видавнича діяльність.

Видавнича діяльність сучасної університетської бібліотеки органічно поєднана з основними напрямками наукових досліджень як самої книгозбірні, так і закладу освіти, і відображає їх найважливіші результати. Саме вона найяскравіше репрезентує бібліотеку як наукову установу вишу. Здебільшого видавнича діяльність спрямована на доведення до широкого загалу результатів науково-дослідної, науково-методичної та виробничої діяльності, інформаційне забезпечення науково-освітньої діяльності університету, популяризацію фонду, допомогу в інформаційному обслуговуванні користувачів, висвітлення наукових досягнень професорсько-викладацького складу, підготовку інформаційних матеріалів і службових документів для потреб бібліотеки, створення позитивного іміджу вишу й бібліотеки, реалізацію творчого потенціалу її співробітників. Керуючись науково-видавничою моделлю «Library Publishing» («Бібліотечне видавництво»), книгозбірні університетів виступають як безпосередній суб'єкт науково-видавничої діяльності.

Бібліотеки закладів вищої освіти педагогічного та інженерно-педагогічного профілів є складовою мережі освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на чолі з головним науково-методичним та координаційним центром – Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ). Підготовка власної продукції для них є одним із основних напрямів роботи.

Метою дослідження є аналіз видавничої діяльності бібліотек ЗВО педагогічного та інженерно-педагогічного профілів протягом 2013–2017 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останнього десятиліття різноманітні аспекти книговидання університетських бібліотек світу було відображено в публікаціях М. Баргейрай У. Кейзера¹, Г. Стоуна², К. Стіла³, Л. Крус і Р. Флемінг⁴, Р. У. Клемента⁵ та ін.

В Україні проблеми видавничої діяльності бібліотек університетів усе частіше висвітлюють на сторінках фахових періодичних видань, обговорюють на наукових конференціях, семінарах. Так, учасники V-ї міської науково-практичної конференції «Видавнича діяльність бібліотек Маріуполя: напрямки та нові моделі розвитку», що відбулася 29 вересня 2016 р. на базі Наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, обговорювали питання, що стосуються нової науково-видавничої моделі бібліотек ЗВО, традицій та інновацій у видавничій діяльності книгозбірень, її ролі у формуванні позитивного іміджу бібліотеки, впровадження інформаційних технологій в бібліотечну видавничу діяльність. Раніше, у 2013 р., учасники III-ї міської науково-практичної конференції бібліотек цього міста, що проходила під назвою «Використання сучасних технологій для створення бібліотечного інформаційного продукту», ділилися досвідом використання інформаційних технологій при створенні університетських репозитаріїв, буктрейлерів та інфографіки, бібліотечних сайтів та блогів.

Для з'ясування реальної картини діяльності бібліотек вишів як цифрових видавців, з 1 травня до 18 червня 2017 р. було проведено всеукраїнське дослідження «Сервіси "Library Publishing" у ВНЗ України», в якому взяли участь 111 книгозбірень ЗВО III–IV р. а. різного відомчого підпорядкування⁶.

Історії й сучасному стану видавничої діяльності деяких університетів України присвячено публікацію С. Буряк⁷; діяльність університетських бібліотек світу в напрямі «Library Publishing», вивчення сьогоденного стану розвитку цього руху як нового інструментарію наукової комунікації в закладах вищої освіти України подано в статтях Т. Колесникової, А. Миргородської та С. Назар'євої⁸; досвід роботи Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова з напрямку інформаційно-аналітичного забезпечення науково-видавничої діяльності університету презентовано М. Подрезовою⁹; видавничу діяльність Наукової бібліотеки Чернігівського державного інституту економіки і управління представлено О. Баклажко. Узагальнену інформацію щодо типів і видів документів, виданих бібліотеками, які входять до складу мережі освітянських бібліотек України, аналіз періодичних видань деяких провідних бібліотек України, в тому числі університетських, досвід ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського щодо розширення видавничого репертуару установи завдяки електронним продовжуваним та періодичним виданням відображено в статтях Н. Горбенко¹⁰, В. Горак¹¹ та С. Зозулі¹². Узагальнений аналіз інформаційних ресурсів, представлених на сайтах бібліотек ЗВО III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілів, подано в статті Л. Білої¹³. Досвід видавничої діяльності окремих університетських біб-

бібліотек мережі висвітлено в публікаціях О. Дікунової та О. Лебедюк¹⁴, О. Пекур¹⁵, А. Шакули¹⁶, авторських колективів бібліотек Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського¹⁷ й Хмельницького національного університету¹⁸.

Основним процесам підготовки видань присвячено методичні рекомендації, створені колективами Наукової бібліотеки Маріупольського державного університету¹⁹ та бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у 2007 та 2010 рр. було підготовлено інформаційно-аналітичні огляди діяльності бібліотек ЗВО педагогічного та інженерно-педагогічного профілів у 2006 та 2007–2009 рр. відповідно. З 2011 р. відомості про діяльність таких бібліотек відображають у виданні «Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики» (із 2017 р. виходить під назвою «Провідні освітянські бібліотеки в просторі і часі: моніторинг діяльності»)²⁰.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою дослідження видавничої діяльності 2013–2017 рр. 35 бібліотек ЗВО, що входять до складу мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, було проаналізовано їхні веб-сайти, видання, наявні в фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, а також використано інформацію, узагальнену в довідниках «Провідні освітянські бібліотеки в просторі і часі: моніторинг діяльності» за відповідні роки.

Проведений аналіз показав, що видавнича діяльність університетських бібліотек як інформаційних, методичних, просвітницьких центрів – різнопланова та багатогранна. Вагому частину їхніх видань складають електронні (самостійні та ті, що мають паперовий аналог), які розміщені на веб-сайтах книгозбірень, зокрема в БД «Електронна бібліотека», в інституційних репозитаріях, що значно полегшує доступ до них, розширює читацьку аудиторію. Здебільшого свої напрацювання бібліотеки оприлюднюють за допомогою видавничо-поліграфічних центрів ЗВО або власної комп'ютерної техніки. Видовий склад продукції різноманітний – це бібліографічні й виробничо-практичні, довідкові й навчальні, наукові й науково-виробничі, науково-популярні й інформаційні, нормативні й нормативно-інструктивні, рекламні, серіальні, оглядові видання. Окрім того, фахівці книгозбірень є авторами статей періодичних і продовжуваних видань.

Основним продуктом видавничої діяльності аналізованих бібліотек є бібліографічні посібники. З 976 бібліографічних покажчиків²¹, підготовлених ними у 2013–2017 рр., на сайтах бібліотек представлено 581. Із них бібліографічних – 255 (44 %), покажчиків наукових праць професорсько-викладацького складу, аспірантів та студентів – 81 (14 %). Тематика інших бібліографічних покажчиків різноманітна: від питань реформування системи освіти, популяризації власних бібліотечних фондів до формування здорового способу життя й проблем глобалізації світу. Також на сайтах представлено бібліографічні спис-

ки (614), здебільшого рекомендаційні й бібліографічні огляди (37), націлені на допомогу студентам, аспірантам і викладачам.

Варто зауважити, що інформація й посилання на повні тексти бібліографічних покажчиків, підготовлених фахівцями бібліотек, починаючи з 2006 р., представлені на веб-порталі ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського у рубриці «Бібліографічна продукція мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України» (<https://bit.ly/2I64XoE>). Це дуже зручно, адже наявність у вільному доступі електронних бібліографічних ресурсів сприяє організації тематичного інформаційного пошуку фахівцями, популяризує ресурси й діяльність книгозбірні й мережі в цілому.

Наукові видання бібліотек ЗВО мережі представлені, в основному, збірниками матеріалів конференцій, інформаційно-аналітичними виданнями, а також історичними й краєзнавчими дослідженнями.

Значним досягненням колективу бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка є видання серії «Бібліотекознавство. Книгознавство» Наукових праць цього вишу, перший випуск яких побачив світ 2008 р. У третьому (2013 р.) і четвертому (2015 р.) випусках подано доповіді, виголошені на всеукраїнських науково-практичних конференціях «Степан Сіропалко – освітянин, науковець, бібліотекознавець» (21.06.2012) і «Університетські бібліотеки в сучасному інформаційному просторі» (23.04.2013) відповідно, а також матеріали, що стосуються діяльності книгозбірні університету. Тексти доповідей двох заходів – науково-практичної конференції «Бібліотека як науково-методичний та соціокультурний центр сучасного вищого навчального закладу (до 70-річчя з дня заснування Наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника)» (18.09.2014) та науково-методичного семінару «Іменний фонд професора В. Т. Полека як джерело бібліографознавства, літературознавства та краєзнавства (до 90-річчя з дня народження В.Т. Полека)» (02.10.2014) – лягли в основу першого випуску збірника наукових праць «Карпатські бібліотечно-краєзнавчі студії» (НБ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2015). Потрібно зазначити, що ця книгозбірня постійно займається організацією краєзнавчої роботи, формуванням краєзнавчих фондів, підготовкою краєзнавчих бібліографічних покажчиків. Фахівці Наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету щорічно організовують та проводять науково-практичні конференції з питань бібліотечної, бібліографічної та інформаційної діяльності бібліотек ЗВО. За підсумками заходів 2013–2017 рр. вийшли збірки: «Бібліотечні фонди як інформаційний ресурс у контексті сучасних тенденцій та перспектив розвитку бібліотек вищих навчальних закладів», «Наукова бібліотека в інформаційно-освітньому просторі Рівненського державного гуманітарного університету», «Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету: історія і сьогодення (до 75-річчя заснування)», «Розвиток наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету: те-

оретичні аспекти та практичний досвід» [6]. Спеціалісти Наукової бібліотеки Маріупольського державного університету щорічно, починаючи з 2012 р., проводять науково-методичний семінар «Науково-дослідна діяльність Наукової бібліотеки Маріупольського державного університету», за результатами якого випускають однойменний збірник як у друкованому, так і в електронному варіантах [4]. Публікації його розділів: «Сучасна бібліотека ВНЗ», «Інформаційні технології», «Інформаційне та бібліотечно-бібліографічне обслуговування», «Бібліотечні фонди», «Соціологічні дослідження», «Краєзнавство», «Підвищення кваліфікації» – відображають результати досліджень співробітників бібліотеки, що проводилися протягом попереднього року. На базі НБ МДУ проводять також міські науково-практичні конференції, за матеріалами яких видають збірники праць. Так, у 2013 р. обговорювалися питання використання сучасних технологій для створення бібліотечного інформаційного продукту, а у 2016 р. – напрями та нові моделі розвитку видавничої діяльності бібліотек Маріуполя. Використання електронних ресурсів, мультимедійних технологій, реклама книгозбірні, презентація її діяльності в соціальних мережах, наповнення веб-сайтів бібліотек, розвиток репозитаріїв, дослідження історії бібліотечної справи, патріотичне виховання студентської молоді, а також створення інформаційних ресурсів у корпораціях, розширення взаємодії між бібліотечними установами різних систем і відомств, формування корпоративної культури, участь бібліотек вищої школи у проектах УБА та інші питання висвітлено в збірниках матеріалів науково-практичних заходів, проведених НБ Хмельницького національного університету, – «Просвітницька діяльність бібліотек вищої школи: проблеми, досвід, перспективи» (2016) та «Корпоративна діяльність як засіб підвищення ефективності використання ресурсної бази бібліотек вищів та оптимізація бібліотечної праці» (2017) [11]. Необхідно також відзначити видання збірок матеріалів науково-практичних конференцій: «Серце, віддане дітям» (до 95-річчя від дня народження В. О. Сухомлинського; бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, 2013), «Роль наукової бібліотеки у вихованні духовно-моральних якостей майбутніх спеціалістів», «Бібліотека вишу: проблеми сьогодення, погляд у майбутнє», «Роль бібліотек у профорієнтаційній діяльності навчальних закладів. Завдання, місія, результат» (НБ НУ «Чернігівській колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2014, 2015, 2017) та «Бібліотека університету та інформаційні сервіси для науки і освіти» (НБ Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, 2017).

У публікаціях бібліотек вищів відображено й результати науково-дослідної роботи, пов'язаної із дослідженням і популяризацією історії університету та бібліотеки.

Основним завданням науково-краєзнавчого дослідження «Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: історія, сьогодення, постаті (до 100-річного ювілею)» (2013) [7] було викладення етапів становлення та розбудови бібліотеки, демонстрація її до-

сягнень та перспектив розвитку, розкриття діяльності багатьох поколінь бібліотекарів. У виданні представлені важливі моменти функціонування книгозбірні в контексті історії освіти й бібліотечної справи, держави та університету. Окрім того, історія відділів бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського відображена в спогадах «Сто років духовності» (2013). У 2013 р. сторіччя від дня заснування святкувала й НБ Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Нариси та спогади, присвячені цій даті, відображені у виданні «Наукова бібліотека Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. 100 років служіння студентству та науці, 1913–2013 рр.».

НБ Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, витоки якої сягають 1805 р., має багату історію. Історичний нарис «Бібліотека – оселя людського розуму» [9] – перша спроба найповнішого хронологічного відтворення її історії на основі дослідження окремих документів. У праці представлено етапи становлення та діяльності книгозбірні, описано її роль в історії розвитку бібліотечної справи Галичини.

Рівненський державний гуманітарний університет – центр вищої гуманітарної освіти, науки, мистецтва і культури Рівненщини, перший навчальний заклад такого типу в Україні. Ровесниця університету – Наукова бібліотека, один з основних його підрозділів, який повною мірою розділив його долю, пройшовши разом з ним непростий, але успішний шлях становлення, розвитку й модернізації. Розвитку та становленню книгозбірні присвячена колективна монографія «Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940–2015)», підготовлена його колективом.

У контексті нашого дослідження не можна не згадати два видання – дослідження книгозбірні УДПУ імені Павла Тичини «Комплектування бібліотечних фондів бібліотеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: історія та сучасність (до 85-річчя університету)» [8], в якому простежено історію бібліотеки на тлі розвитку університету, а також монографію директора НБ Хмельницького національного університету, кандидата історичних наук О. Б. Айвазян і доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента УАІН, заслуженого працівника народної освіти України, професора В. С. Прокопчука «Бібліотеки Поділля (друга половина XIX – початок XX ст.)» [1], метою якої були наукова реконструкція процесу становлення та розвитку бібліотек Подільського краю, визначення їх ролі й місця в культурно-освітньому житті у зазначений період.

Серед наукової проблематики, над якою працює колектив НБ Рівненського державного гуманітарного університету сьогодні, є питання, пов'язані з формуванням інформаційної культури, адже вміння та навички студентів оперувати інформацією є основою успіху в навчанні й подальшому житті. У навчальному посібнику «Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід» [5], підготовленому фахівцями бібліотеки, висвітлено теоретичні питання інформаційної

культури як самостійного наукового напрямку та розглянуто практичний досвід її формування в бібліотеках ЗВО.

Випуск інформаційно-аналітичних видань – один із напрямів видавничої діяльності університетських бібліотек мережі. Так, у 2017 р. інформаційно-бібліографічний відділ НБ Маріупольського державного університету опублікував аналітичну довідку «Результати інтеграції серій видання "Вісник Маріупольського державного університету" у світовий науковий простір», у якій вміщено результати моніторингу наукометричних та альтметричних показників журналу, що виходить у 5 серіях: «Філологія», «Історія. Політологія», «Економіка», «Право», «Філософія, культурологія, соціологія» [4].

Видавнича діяльність університетських бібліотек спрямована також на науково-методичне забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи. Вони розробляють положення, інструкції, правила, технологічні карти тощо.

Найбільша кількість методичних і практичних рекомендацій, підготовлених у 2013–2017 рр., присвячена пошуковій роботі в бібліотеці. Це видання «Інформаційно-пошукова культура» [7] (бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського); «Електронний каталог та електронна картотека статей: здійснення пошуку» [4] (НБ Маріупольського державного університету); «Електронні пошукові системи на допомогу самостійній роботі користувачів», «Карткові пошукові системи на допомогу самостійній роботі користувачів» (НБ Рівненського державного гуманітарного університету) [14]; «Організація, ведення і використання електронного каталогу в роботі бібліотеки» [13] (бібліотека Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини); «Професійний розвиток майбутніх учителів [10] (НБ НУ «Чернігівській колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Усі вони розраховані на користувачів пошукових систем – як на студентів, аспірантів, викладачів, так і співробітників бібліотек, що консультують їх. Деякі аспекти роботи в АБІС «Ірбіс», розкрито в методичних рекомендаціях «Робота з ключовими словами, змістом, анотацією, що надаються в електронному каталозі. Особливості оформлення електронних документів і праць викладачів» (НБ Маріупольського державного університету) і «Особливості заповнення полів бібліотечної системи Ірбіс» (бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка). Методиці створення бібліографічних описів присвячено однойменний практичний посібник науковців НБ Херсонського державного університету. Із прийняттям наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», згідно з яким бібліографічний опис списку використаних джерел у дисертації може оформлятися здобувачем наукового ступеня за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», виникла необхідність у наданні допомоги в оформленні посилань у наукових роботах. З цією метою фахівці НБ Української інженерно-педагогічної академії підготували методичні рекомендації «Бібліографічне

посилання (загальні правила складання) відповідно до ДСТУ 8302:2015, запровадженого в дію в Україні 01.07.2016» [2].

Методиці підготовки книжкових виставок як традиційних, так і віртуальних присвячені видання «Організація книжкової виставки» [7] (бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського) й «Створення віртуальних виставок: методика, web-сервіси, робота з MS Power Point» [4] (НБ Маріупольського державного університету). При підготовці кожної з методичних рекомендацій використано досвід конкретної бібліотеки.

Тема менеджменту і маркетингу в бібліотечній справі розкрита у методичних рекомендаціях НБ Маріупольського державного університету «Соціологічні дослідження в бібліотеці: анкетування» [4], а також у 2-х виданнях бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: «Проектна діяльність – важлива складова розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів», де викладено досвід і подано загальні рекомендації щодо написання проєктів та впровадження їх результатів у практику роботи, також «Маркетинговий інструментарій у практиці роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського» [7], в якому представлено досвід використання SWOT-аналізу, анкетування та інших методів маркетингу.

Широке використання в роботі бібліотек комп'ютерних технологій викликає потребу в постійному підвищенні інформаційно-комп'ютерної компетентності як читачів, так і співробітників бібліотеки. З цією метою співробітниками відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення НБ Маріупольського державного університету підготовлено методичні рекомендації «Особливості редагування тексту у програмі Microsoft Word» [4], де розглянули основні проблеми редагування тексту в програмі Microsoft Word як під час створення нового документу, так і під час оформлення текстів, скопійованих з мережі Інтернет.

У творчому доробку фахівців бібліотек вишів – довідники, дайджести, календарі знаменних і пам'ятних дат, періодичні й продовжувані видання.

В ілюстрованому довідковому бюлетені «Архитектура Мариуполя. Определения основных архитектурных элементов, фрагменты истории архитектуры и градостроительства» [4] (НБ Маріупольського державного університету) подано визначення основних архітектурних елементів, що використовуються в декорі фасадів, а також представлено загальні особливості архітектури й містобудування, що притаманні місту на березі Азовського моря. У довіднику-путівнику «Нові бібліотечні терміни» [12] (НБ Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського), адресованому як досвідченим, так і молодим бібліотекарям, вміщено близько 200 нових понять і термінів з бібліографії, бібліотечної, видавничої, книжкової справи тощо. Дайджест «Наукометрия: світовий досвід, українські перспективи», підготовлений фахівцями цієї ж книгозбірні на основі електронних ресурсів і публікацій періодичних ви-

дань, знайомить із сьогодишнім станом наукометрії, міжнародними наукометричними платформами, світовим досвідом формування національних індексів наукових цитувань, роллю та місцем бібліотек у процесі розвитку вітчизняної галузі наукометричних досліджень.

Підготовку календарів знаменних і пам'ятних дат, які популяризують імена викладачів університетів, відомих випускників і діячів, причетних до створення і функціонування закладів освіти, сприяють популяризації наукових праць ювілярів, привертають увагу студентської молоді до важливих подій університетського життя, здійснювали фахівці бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та бібліотеки імені академіка М. О. Лавровського Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Останнім часом все частіше бібліотеки університетів стають видавцями власних періодичних і продовжуваних видань, здебільшого в електронному вигляді. Так, фахівці НБ Хмельницького національного університету (ХНУ) в 2004 р. із метою надання методичної та практичної допомоги спеціалістам книгозбірень обласного методичного об'єднання започаткували видання інформаційного бюлетеня «Бібліотека в освітньому просторі», який з 2008 р. виходить двічі на рік, з 2015 р. – в електронному вигляді. У матеріалах його рубрик: «Правове поле», «Сучасні технології», «Консультації фахівців», «З досвіду колег», «Грані професії», «Події та факти», «Книжкова полиця» – висвітлюють актуальні теми бібліотечної справи. Зокрема, в 2013–2017 рр. випуски бюлетеня були присвячені іміджу книгозбірні та бібліотечного працівника в сучасному суспільстві, організації інституційного репозитарію, видавничій діяльності бібліотек Хмельниччини, національно-патріотичному вихованню студентів, морально-психологічному клімату в колективі книгозбірні ЗВО, бібліотечному краєзнавству, інноваційній та корпоративній діяльності бібліотек. Друкувалися також матеріали двох науково-практичних заходів. У 2014 р. у НБ ХНУ з метою висвітлення сучасного стану, інноваційного розвитку та проблем діяльності бібліотек методичного об'єднання прийнято рішення започаткувати електронне видання – щорічний інформаційно-аналітичний збірник «Бібліотеки вищих закладів освіти Хмельниччини: цифри та факти» (за матеріалами звітів про роботу бібліотек закладів вищої освіти регіону за попередній рік). Окрім того, на базі цієї книгозбірні виходить газета «Університет».

Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького також пропонує читачам кілька періодичних видань. Метою прес-моніторингового збірника «Відгомін: імідж Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького в інформаційному просторі» є оперативне інформування співробітників та студентів університету про матеріали в мас-медійних та наукових виданнях, які сприяють утвердженню належного реноме університету в освітній спільноті. Інформаційні бюлетені «Книжкова скарбниця» та «E-Library=Електронна біб-

ліотека» спрямовані на оперативне інформування читачів про нові надходження літератури. Перший подає інформацію про видання на паперових носіях, другий – на електронних. Подані стислі анотації (мовою видання) допомагають користувачам краще зорієнтуватися в змісті документів.

Поміж періодичних видань інших закладів вищої освіти варто відзначити часописи «Бібліотечні вісті» (бібліотека Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини), «Територія слова» (Бібліотека Ізмаїльського державного гуманітарного університету), літературний журнал «Догори сторінками / Вверх страницами» (НБ Маріупольського державного університету), газети «Педагогічні обрії», «Бібліокур'єр», «Дай-джест» (бібліотека ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»), «BiblioПодорожі» (НБ Маріупольського державного університету), електронний бюлетень «Невичерпний скарб» (НБ Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди), інформаційний листок «БібліоАс» (бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського).

Серед інших видань бібліотек університетів мережі – афіші, плакати, буклети, путівники, проспекти, програми заходів та запрошення на них, пам'ятки користувачам, метою яких є оперативне інформування про інновації, інформаційні ресурси, заходи та послуги бібліотек.

Висновки. Таким чином, діапазон видавничої продукції університетських книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України доволі широкий: від буклетів, путівників, бібліографічних посібників – до збірників матеріалів науково-практичних конференцій, навчальних посібників і монографій. Вони висвітлюють актуальні питання сучасної бібліотечної практики, популяризують інформаційні ресурси й послуги бібліотек, сприяють їхній інтеграції у загальний культурно-інформаційний простір країни. Основним продуктом видавничої діяльності аналізованих бібліотек були бібліографічні посібники. 33 книгозбірні представили їх на своїх веб-сайтах. При цьому найбільша кількість репрезентованих бібліографічних покажчиків 2013–2017 рр. – у бібліотек Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Криворізького державного педагогічного університету, наукових бібліотек Рівненського державного гуманітарного університету, Української інженерно-педагогічної академії і Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Бібліотека імені М. А. Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка подала максимальне число тематичних бібліографічних списків – 186.

Необхідно зазначити, що видавцями аналітичних оглядів, методичних рекомендацій, довідників, збірників наукових праць протягом аналізованого періоду були 12 бібліотек університетів. Найбільша кількість таких видань – у наукових бібліотек Маріупольського державного університету, Рівненського державного гуманітарного університету, Хмельницького національного уні-

верситету й бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Найпопулярніша тематика – питання роботи з інформаційними ресурсами книгозбірень (формування та надання доступу до них), видавнича діяльність бібліотек, дослідження історії університету та бібліотеки, що функціонує в його структурі.

За останні роки значно активізувалася видавнича діяльність бібліотек, їхня продукція стала тематично насиченішою. Але варто зазначити, що для здійснення видавничої діяльності, розширення репертуару продукції бібліотеки повинні мати засоби поліграфії та комп'ютерні системи. А в межах підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців потрібно проводити навчання методик створення видавничої продукції, в тому числі в електронному вигляді.

Примітки

¹ Bargheer M., Walker K. Library Publishing and the University Press in the United States and Germany : Lessons from Two Academic Contexts for Sustaining the Scholarly Book. *Bibliothek Forschung und Praxis*. 2017. Vol. 41 (№ 3). P. 291–307.

² Stone G. Sustaining the growth of library scholarly publishing in a New University Press. *Information Services & Use*. 2016. Vol. 36 (№ 3/4). P. 147–158.

³ Steele C. Scholarly Communication, Scholarly Publishing and University Libraries. Plus Ça Change? *Australian Academic & Research Libraries*. 2014. Vol. 45 (№ 4). P. 241–261.

⁴ Cruz L., Fleming R. Partnerships: the engaged university and library publishing. *OCLC Systems & Services*. 2015. Vol. 31 (№ 4). P. 196–203.

⁵ Clement R. W. Library and University Press Integration: A New Vision for University Publishing. *Journal of Library Administration*. 2011. Vol. 51 (№ 5/6). P. 507–528.

⁶ Колесникова Т. О. Танці крапель на воді з елементами айкідо або розвиток «Library Publishing» у ВНЗ України. *Вісн. Одес. нац. ун-ту. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2017. Т. 22, вип. 2. С. 285–304.

⁷ Буряк С. В. Видавнича діяльність провідних університетів: огляд минулого і сучасний стан *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2010. № 2. С. 67–72.

⁸ Колесникова Т. О. Танці крапель на воді з елементами айкідо або розвиток «Library Publishing» у ВНЗ України. *Вісн. Одес. нац. ун-ту. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2017. Т. 22, вип. 2. С. 285–304 ; Колесникова Т., Миргородська А. Науково-видавнича модель «Library Publishing» в університетських бібліотеках України та світу. *Вісн. Кн. палати*. 2015. № 3. С. 24–28 ; Назар'єва С. Бібліотека як видавець наукових видань. *Бібл. форум: історія, теорія і практика*. 2017. № 1. С. 6–10.

⁹ Подрезова М. О. Стратегія розвитку Наукової бібліотеки в умовах інформатизації суспільства. *Вісн. Одес. нац. ун-ту. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2014. Т. 19, вип. 1. С. 11–31.

¹⁰ Горбенко Н. А. Видавнича діяльність освітянських бібліотек України: нормативно-правові застави. *Науково-інформаційна діяльність провідних освітянських бібліотек України : практ. посіб.*, Київ, 2016. С. 97–116 ; Горбенко Н. А. Шляхи активізації видавничої діяльності бібліотек. *Вісн. Кн. палати*. 2017. № 10. С. 23–26.

¹¹ Горак В. В. Інформаційні видання провідних галузевих бібліотек України як інструментарій аналітичної діяльності. *Тавер. вісн. освіти*. 2015. № 1. С. 284–293.

¹² Зозуля С. М. Періодичні видання як результат інформаційно-аналітичної діяльності освітянських бібліотек України: сучасний стан та тенденції розвитку. *Вісн. Кн. палати*. 2014. № 2. С. 17–21 ; Його ж. Перспективи розвитку науково-видавничої діяльності бібліотеки. *Інформаційна діяль-*

ність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: перспективи розвитку : монографія. Київ, 2015. С. 182–188.

¹³ Біла Л. О. Нові можливості бібліотек ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілів у сучасному інформаційному просторі. *Бібл. форум: історія, теорія і практика*. 2015. № 1. С. 11–13.

¹⁴ Дікунова О., Лебедюк О. Створення бібліографічних покажчиків – складник інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки вишу. *Бібл. вісн.* 2016. № 5. С. 14–19.

¹⁵ Пекур Е. В. Подходы к формированию собственных электронных коллекций педагогического университета. *Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса* : материалы конф. М., 2012. URL: <https://bit.ly/2FH7BzJ> (дата звернення: 28.03.2019).

¹⁶ Шакула А. П. Видавнича діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету. *Науково-дослідна діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету* : матеріали 3-го наук.-метод. семінару, (Маріуполь, 26 лют. 2015 р.). Маріуполь, 2015. URL: <https://bit.ly/2Yхубіс> (дата звернення: 28.03.2019) ; Його ж. Модели издательской деятельности научной библиотеки Мариупольского государственного университета. *Видавнича діяльність бібліотек Маріуполя: напрямки та нові моделі розвитку* : матеріали 5-ої міської наук.-практ. конф. 6-к м. Маріуполя, (Маріуполь, 29 верес. 2016 р.). Маріуполь, 2016. URL: <https://bit.ly/2HNWuHo> (дата звернення: 28.03.2019).

¹⁷ Видавнича діяльність бібліотеки вищого навчального закладу як сфера наукового знання і практичної діяльності : метод. рек. / уклад.: Т. А. Кузнєцова, Т. М. Баланюк. Вінниця, 2015. 44 с.

¹⁸ Бібліотека в освітньому просторі : інформ. бюл. № 18 : Видавнича діяльність бібліотек Хмельниччини / гол. ред. О. Б. Айвазян ; редкол.: О. О. Мачей, С. А. Молчанова, О. О. Костюк. Хмельницький : ХНУ, 2014. 64 с.

¹⁹ Библиотечный контент сквозь призму жанров : метод. рек. по написанию текстов / сост. С. В. Назарьева. Мариуполь, 2016. 57 с. (Библиотекарь-практику ; вып. 1). URL: <https://bit.ly/2HJQ4ZL> (дата звернення: 28.03.2019).

²⁰ Освітнянські бібліотеки в дзеркалі статистики // Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського : офіц. сайт. Київ, 2018. URL: <https://bit.ly/2V2w5IH> (дата звернення: 28.03.2019).

²¹ За даними звітів бібліотек, зафіксованих у виданнях «Провідні освітнянські бібліотеки в просторі і часі: моніторинг діяльності».

Список використаних джерел та літератури

1. *Айвазян О. Б.* Бібліотеки Поділля (друга половина XIX – початок XX ст.) : монографія / О. Б. Айвазян, В. С. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д. Г., 2016. – 255 с.
2. Бібліографічне посилання (загальні правила складання) відповідно до ДСТУ 8302:2015, запровадженого в дію в Україні 01.07.2016 : метод. рек. / уклад. С. В. Карпенко. – Харків : УПА, 2017. – 20 с.
3. *Білоус В. С.* Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: історія, сьогодення, постаті (до 100-річного ювілею) : наук.-краєзнав. дослідж. / авт. та відп. за вип. В. С. Білоус ; гол. редкол. О. В. Шестопалюк. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. – 116 с.
4. Видання бібліотеки [Електронний ресурс] // Наук. б-ка Маріуп. держ. ун-ту : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Маріуполь, 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2VdRG11> (дата звернення: 02.04.2019). – Загол. з екрана.
5. *Грипич С. Н.* Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід : навч. посіб. / С. Н. Грипич, Л. М. Буравкова ; за заг. ред. С. Н. Грипич. – Рівне : О. Зень, 2017. – 366 с.
6. Збірники матеріалів науково-практичних конференцій, організованих Науковою бібліотекою [Рівненського державного гуманітарного університету] [Електронний ресурс] // Наук. б-ка Рівнен. держ. гуманітар. ун-ту : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Рівне, 2016. – Режим доступу: <https://bit.ly/2UcsQ5i> (дата звернення: 02.04.2019). – Загол. з екрана.
7. Книжкові видання [Електронний ресурс] // Б-ка Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Вінниця, 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2F19BGK> (дата звернення: 02.04.2019). – Загол. з екрана.

8. Комплектування бібліотечних фондів бібліотеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: історія та сучасність (до 85-річчя університету) : дослідження / упоряд.: В. І. Устименко, Я. В. Коваленко, І. Г. Рудь [та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – 25 с.
9. *Кульчицька О. Я.* «Бібліотека – оселя людського розуму» : іст. нарис : до 75-річчя Наук. б-ки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка / О. Я. Кульчицька ; передм. і літ. редагування О. П. Штонь. – Тернопіль : Вектор, 2016. – 176 с.
10. *Макарова Г. Г.* Професійний розвиток майбутніх учителів : метод. матеріали до організації навч.-пошук. роботи студентів в умовах Наук. б-ки пед. ВНЗ / Г. Г. Макарова. – Чернівці : ЧНПУ, 2013. – 79 с.
11. Наукова робота. Конференції [Електронний ресурс] // Наук. б-ка Хмельницьк. нац. ун-ту. – Електрон. дані. – Хмельницький, 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2FDiAZu> (дата звернення: 02.04.2019). – Загол. з екрана.
12. Нові бібліотечні терміни : довідник-путівник / уклад.: С. С. Гордей, В. Д. Вілкул, Л. І. Грубій, А. П. Баранова ; гол. ред. Н. Є. Сімошенко ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Наук. б-ка. – Миколаїв, 2015. – 27 с.
13. Організація, ведення і використання електронного каталогу в роботі бібліотеки : інструкт.-метод. рек. / упоряд.: В. І. Устименко, Я. В. Коваленко, І. Г. Рудь [та ін.] ; наук. ред. Т. В. Григоренко. – Умань : Жовтий О. О., 2014. – 16 с.
14. Практичні посібники [Електронний ресурс] // Наук. б-ка Рівнен. держ. гуманітар. ун-ту : офіц. сайт. – Електрон. дані. – Рівне, 2017. – Режим доступу: <https://bit.ly/2UqboJO> (дата звернення: 02.04.2019). – Загол. з екрана.

References

- [1]. Aivazian O. B., Prokopchuk V. S. *Biblioteki Podillia (druha polovyna XIX – pochatok XX st.) [Libraries of Podillia (second half of the XIX – early XX centuries)]*. Kamyanets-Podilsky, 2016. 255 p.
- [2]. *Bibliograficzne posylannia (zahalni pravyla skladannia) vidpovidno do DSTU 8302:2015, zaprovadzenoho v diu v Ukraini 01.07.2016 (2017) [Bibliographic link (general rules of compilation) according to DSTU 8302: 2015, introduced in Ukraine 01.07.2016]*. Kharkiv, 2017. 20 p.
- [3]. Bilous V. S. *Biblioteka Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho: istoriia, sohodennia, postati (do 100 richnoho yuvileiu) [Library of the Mikhail Kotsyubynsky Vinnytsia State Pedagogical University: history, present day, figures (up to 100 anniversary)]*. Vinnytsia, 2013. 116 p.
- [4]. Vydannia biblioteki [Library publications]. *Naukova biblioteka Mariupolskoho derzhavnoho universytetu [The scientific Library of Mariupol State University]*. Available at: <https://bit.ly/2VdRG11>.
- [5]. Hrypych S. N., Buravkova L. M. *Informatsiina kultura: teoretychni zasady ta dosvid [Information culture: theoretical foundations and experience]*. Rivne, 2017. 366 p.
- [6]. Zbirnyky materialiv naukovo-praktychnykh konferentsii, orhanizovanykh naukovoiu bibliotekoiu Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu [Collections of writings of the scientific and practical conferences organized by the scientific library of the Rivne State University of the Humanities]. *Rivnenskyi derzhavnyi humanitarnyi universytet [Rivne State University of the Humanities]*. Available at: <https://bit.ly/2UcsQ5i>.
- [7]. Knyzhkovi vydannia [Book publications]. *Biblioteka Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. Kotsiubynskoho [The library of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky]*. Available at: <https://bit.ly/2F19BGK>.
- [8]. *Komplektuvannia biblioteknykh fondiv biblioteki Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny: istoriia ta suchasnist (do 85 richchia universytetu) [Acquisition of Library Collections of the Library of the Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University: History and Present day (to the 85th Anniversary of the University)]*. Uman, 2015. 25 p.
- [9]. Kulchytska O. Ya. «Biblioteka – oselia liudskoho rozumu»: istorychni narys: do 75 richchia naukovoii biblioteki Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka [«Library – the habitation of the human mind»: historical essay: to the 75th anniversary of the scientific library of the Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University]. Ternopil, 2016. 176 p.
- [10]. Makarova H. H. *Profesiyni rozvytok maibutnikh uchyteliv [Professional development of future teachers]*. Chernihiv, 2013. 79 p.
- [11]. Naukova robota. Konferentsii [Scientific work. Conferences]. *Naukova biblioteka Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. [The scientific library of Khmelnytskyi National University]*. Available at: <https://bit.ly/2FDiAZu>.

- [12]. *Novi bibliotechni termini [New librarian terms: guidebook]*. Mykolayiv, 2015. 27 p.
[13]. *Orhanizatsiia, vedennia i vykorystannia elektronnoho katalogu v roboti biblioteki [Organization, maintenance and use of an electronic catalog in the library]*. Uman, 2014. 16 p.
[14]. *Praktychni posibnyky [Practical manuals]*. *Naukova biblioteka Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu [The scientific library of Rivne State University of the Humanities]*. Available at: <https://bit.ly/2UqboJO>.

Надійшла 12.03.2019 р.

Рубан А. И.,

научный сотрудник

Государственной научно-педагогической библиотеки Украины

имени В. А. Сухомлинского,

ул. М. Берлинского, 9, г. Киев, 04060, Украина

тел.: (044) 440 66 22

e-mail: metodist08@i.ua

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УНИВЕРСИТЕТСКИХ БИБЛИОТЕК СЕТИ БИБЛИОТЕК СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ МОН УКРАИНЫ И НАПН УКРАИНЫ

В статье проанализированы издания университетских библиотек, входящих в состав сети библиотек системы образования МОН Украины и НАПН Украины, изданные ими в 2013–2017 гг.

Ключевые слова: университетские библиотеки, педагогические библиотеки, сеть библиотек системы образования МОН Украины и НАПН Украины, издательская деятельность.

Ruban A. I.,

Research worker at V.O. Sukhomlynskyi

State scientific and pedagogical library of Ukraine

9 M. Berlinsky St., Kyiv, 04060, Ukraine

tel.: (044) 440 66 22

e-mail: metodist08@i.ua

PUBLISHING ACTIVITY PERFORMED BY UNIVERSITY LIBRARIES OF THE SYSTEM OF EDUCATION LIBRARIES UNDER THE MES OF UKRAINE AND THE NAES OF UKRAINE

Summary

The paper focuses on the analysis of library publishing at higher education institutions (HEI) of engineering and professional teachers' training level during 2013–2017. These libraries belong to the system of education libraries under the Ministry of Education and Science of Ukraine and the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine lead this system.

In Ukraine HEI library publishing is often discussed in professional periodicals, at conferences and seminars. The author analysed publications produced during the last decade covering various aspects of university library publishing in Ukraine and the world. The main aim is to study 2013–2017 publishing activity at 35 libraries of teachers' training universities, which are included to the system of education libraries under the Ministry of Education and Science of Ukraine and the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. The author of the paper analysed their web-sites and publications available in the holdings of V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine, and used the information given in the reference book *Leading education libraries in space and time: monitoring their activity* paying attention to the mention period. The analysis has shown that university library publishing is a various and many-sided activity, since such libraries function as informational, methodological, and educational centers. Many publications are electronic documents, and an e-document can exist either with or without a printed equivalent of the same publication. The following various publications are produced at university libraries: bibliographic, practical, reference, teaching, research, popular science, informative, normative, instructive, advertising, serial, and review publications. They cover current library practice, popularise information resources and library service, and further library integration into the overall cultural and information space of the country. In addition, librarians write papers for periodicals and serials. It was found out that the most popular product published at university libraries was bibliographic tools, half of which were biobibliographic ones. Research publications are mainly presented in the form of conference proceedings, information analysis documents, historical and regional research. It is mentioned that the most popular subject matter of guidelines was library information resources (formation and access to them). University library products also include reference books, digests, tables with significant and memorable dates, periodicals, serials, posters, booklets, guide books, prospectuses, programs, invitation cards, and instructions for users.

Keywords: university libraries, education libraries, system of education libraries under the MES of Ukraine and the NAES of Ukraine, publishing.